

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Főigazgatói kinevezés. «A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére dr. HÓMAN Bálint egyetemi magántanárt, a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának igazgatóját a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatójává az V. fizetési osztályba kinevezem. Kelt Budapesten, 1923. évi december hó 15. napján. HORTHY s. k. gróf KLEBELSBERG Kunó s. k.»

Könyvtárigazgatói kinevezés. «A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére dr. LUKINICH Imre országos levéltári igazgatót az Országos Magyar Gyűjteményegyetem tudományos tisztviselői karának létszámában a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának igazgatójává az V. fizetési osztályba kinevezem. Kelt Budapesten, 1924. évi február hó 7. napján. HORTHY s. k. gróf KLEBELSBERG s. k.»

A könyvtár új igazgatója 1924 március hó 3-án foglalta el hivatalát. Ez alkalomból őt a Magyar Nemzeti Múzeum nevében HÓMAN Bálint főigazgató, az Országos Széchényi Könyvtár nevében HAVRAN Dániel osztályigazgató, az Országos Magyar Gyűjteményegyetem, illetőleg a M. K. Országos Levéltár nevében pedig CsÁNKI Dezső h. államtitkár, a Gyűjteményegyetem ügyvezető alelnöke s az Országos Levéltár főigazgatója üdvözölte. LUKINICH Imre az üdvözléseket megköszönve, rövid beszédben vázolta könyvtárigazgatói programját.

Az Országos Széchényi Könyvtár tisztviselőinek tudományos ki-tüntetése. A Kormányzó úr Ő Főméltóságának dr. KLEBELSBERG Kunó gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Ő Excellenciája javaslatára dr. GULYÁS Pál m. n. múzeumi főkönyvtárosnak, aki 1914 óta a könyvtárban magántanára a kir. magyar Pázmány Péter egyetemen, a nyilvános rendkívüli tanári címet méltóztatott adományozni. A M. Tud. Akadémia 1924. évi tagválasztó ülésén dr. JAKUBOVICS Emil m. n. múzeumi főkönyvtárost levelező-tagjává választotta meg.

Bártfai Szabó László dr. muzeumi o. igazgató 1924 okt. 30. kivált a M. N. Múzeum kötelékéből és a Gyűjteményegyetem igazgató-tanácsa okt. 28. határozata értelmében a M. T. Akadémia könyvtárához osztatott be. Dr. SZABÓ Lászlót, aki 1904 tavasza óta állott a Széchényi Könyvtár szolgálatában s egész távozásáig a levéltári osztályban fejtett ki, legutóbb mint az osztály vezetője, nagy és eredményes munkásságot, dr. HÓMAN Bálint főigazgató nov. 3-án búcsuztatta el ünnepélyes keretek között, meleg szavakkal méltányolva az intézet körül szerzett érdemeit.

Csánki Dezső. Magyarország Kormányzója a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előterjesztésére 1924 nov. 15-i kelettel dr. CSÁNKI Dezső h. államtitkárnak, a Magyar Királyi Országos Levéltár főigazgatójának az államtitkári címet adományozta.

Ez a legfelsőbb elhatározás széles körökben osztatlan nagy örömet keltett s egyszersmind nem csekély feltűnést is, minthogy ezúttal első ízben történt meg, hogy a magas közjogi állást megjelölő államtitkári cím tudományos és közműveltségi érdemek elismeréséül ruháztatott szellemi életünk egyik reprezentáns kiválóságára.

A magas méltóság új birtokosának tudományos munkásságáról e helyen nem vagyunk hivatottak áttekintést, még kevésbé pedig értékelést nyújtani. A történettudomány terén elért eredményeit és irányító hatását a szakkörök hálás hódolata minden kínálkozó alkalommal nyomatékosan kiemelte, legutóbb abban a valóban megkapó formában, mely az ünnepeltnek is nyilván minden panegyrikus megnyilatkozásnál nagyobb büszkeségére szolgált: az Országos Levéltár tiszviselői kara, ez a CSÁNKI Dezső által megszervezett és bölcs vezetése alatt működő kitűnő gárda, érdemes tanulmányok egész sorozatát fonta koszorúba az ünnepelt tiszteletére a *Századok* amaz alkalmi füzetében, melynek ismertetése folyóiratunk jelen számában található.

De a kitüntetés alkalmából lehetetlen rá nem mutatnunk CSÁNKI Dezsőnek a magyar közműveltségi életben s különösen a nagy közgyűjtemények fejlesztése terén teljesített nagyértékű szolgálataira. A gondjaira bízott Országos Levéltár CSÁNKI vezetése alatt s az ő fáradhatatlan buzgólkodása következtében érte el félszázados vágyának beteljesülését, midőn 1923 nyarán elfoglalhatta a mai tudományos követelményeknek megfelelően felszerelt, budavári új palotáját. S szakkörökben eléggé ismeretes, hogy ezt a «honfoglalást» az akadályok leküzdésének mily heroikus erőfeszítései előzték meg. Ám CSÁNKI ritka szervező képessége s valódi vezérlő temperamentuma, melynek tudományos testületek élén már korábban is annyi jelét adta, ezúttal is diadalmaskodott. A Levéltár új otthonát már a nagy háború előtt tető alá juttatta, az ország talpraállásának nehéz éveiben pedig annak szakszerű berendezését s a hatalmas anyag átköltöztetésének emberfeletti feladatát is sikerrel oldotta meg.

Ily honalapítói szerep várt CSÁNKI kipróbált képességeire az Országos Magyar Gyűjteményegyetem nagy koncepciójának valóraváltása, működésének megindítása és vezető elveinek meggyökereztetése körül is. Közgyűjteményeinknek e testvéries s munkavégzésükben a nehéz időktől is megkövetelt harmóniát célzó szövetsége fennállása első két esztendejében hatalmas lendülettel tört a magyar közműveltségi törekvések élére; s ez igen nagy mértékben annak köszönhető, hogy a megindulás e döntő éveiben CSÁNKI töltötte be az új tudományos alakulat ügyvezető alelnöki székét.

A Gyűjteményegyetem első, iránytmutató vezetője a szövetkezésbe tömörülő országos intézmények baráti összhangjának megteremtését tekintette legfőbb törekvésének. S az elmúlt két év gazdaságos célkitűzései, valamint az egyes intézetekben végzett munkának — a feltűnően nagyszámú tudományos kiadványokban is megnyilvánuló — eredményei eléggé igazolják e törekvés örven-

detes sikerét. A versengés nem terméketlen határkérdésekben, hanem — amint kívánatos — a komoly munka terén indult meg.

A Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtára, melynek törekvései az Országos Levéltár célkitűzéseivel a legközelebbi érintőpontokban találkoznak, e történelmi intézmények mindkettejének érdekében őszintén óhajtja a közösen végzett munkában megnyilatkozó zavartalan harmóniát. CsÁNKI Dezsőben ennek az elvnek bölcs belátású megtestesítőjét tiszteljük. Magas kitüntetésében is első-sorban ez emelkedett szempontú közműveltségi politikának szentesítését és méltánylását látjuk s a hivatalos közlőny híradása — a kitüntetett személyét illető tiszteletünk mellett — főleg ez okon keltett körünkben általános örömet.

R—R.

Szily Kálmán (1838—1924.). A patriárkák korában dőlt sírjába a ki-egyezés időszakában beállott tudományos föllendülésnek ez a méltán köztiszteltben álló reprezentánsa. Miután egy emberöltőt töltött a műegyetem katedráján a természettudomány szolgálatában, egy másik emberöltőt az Akadémiának szentelhetett, ahol 1889—1905-ig a főtitkári, azontúl haláláig a főkönyvtárosi állást viselte. Bennünket eredményekben gazdag pályájának ez a legutóbbi szaka érdekel elsősorban. SZILY mint mindenütt, itt is teljes szívvel-lélekkel töltötte be a rábizott feladatot. Állását nem tekintette külső dísznek, hanem igazi élethivatásnak s fáradhatatlan buzgalmat fejtett ki abban az irányban, hogy a gondjaira bízott könyvtár minden tekintetben szolgálatára álljon a tudós kutatóknak. Tovább építette a könyvanyagról tájékoztató katalógusokat, elszántan fölvetta a harcot összes közkönyvtáraink közös remével, a helyszükével s nagy bibliográfiai tudásával soha ki nem fogyó szívességgel igazította útba a hozzáforduló kutatókat. Mint a magyar nyelv történetének szenvedélyes bűvára, alaposan ismerte a régi magyar nyomtatványokat s nem egy bibliográfiai rejtélyt sikerült megoldania. Ilyenmő dolgozataival több ízben fölkereste folyóiratunkat is s nem egy maradandó értékkel gazdagította könyvészeti irodalmunkat. Nemes emlékét hálás kegyelettel őrizzük.

Gottermayer Nándor kereskedelmi tanácsos, a magyar könyvkötőipar egyik legkiválóbb reprezentánsa 1924 július 10-én hunyt el Parádon. Tekintve nagy jelentőségét a magyar könyvkötőipar történetében, megragadjuk az alkalmat, hogy legalább néhány sorban vázoljuk pályáját, törekvéseit és elért sikereit. Mint szegény pesti szülők gyermeke 1852-ben látta meg a napvilágot, kora ifjúságától kezdve a könyvkötőszakma szolgálatában állott, melynek csakhamar egyik legkiválóbb mestere lett. Inaséveit Pécsen töltötte, majd felszabadulván, Bécsben tőkéletesítette magát s azután a MÉHNER Vilmos könyvkiadó cég könyvkötészetének munkavezetője lett. Végül 1879-ben önállósította magát. Előbb HALFER Józseffel társulva, majd egymagában tartotta fenn könyvkötészetét, melyet teljesen külföldi mintára szervezett meg s a legmodernebb gépekkel szerelt fel. Bár az artisztikus kézikötés terén is igen sok kiválót alkotott, történelmi jelentősége mégis abban áll, hogy ő volt az első, aki a könyvkötészetet hazánkban mint nagyüzemet művelte és ezzel a külföldi könyvkötészetet kiszorította, úgy hogy csakhamar ő állította elő legtöbb kiadó-cégünk kiadói kötéseit. Üzeme fejlettsége tetőpontján 220 munkást foglalkoz-

tatott, készítményei minden tekintetben kiállották a versenyt a külföldi, kiváltkép a német kiadói kötésekkel. Könyvtárunknak is egyik legrégebb és legmegbízhatóbb szállítója volt. Emlékét kegyelettel őrizzük. G. P.

Pusztai Ferenc a Pallas nyomda egykori műszaki vezetője 1924 aug. 13-án költözött el az élők sorából. 1884-ben került a Pallas nyomda élére, melyet ő fejlesztett modern műintézeté. Állásától 1904 aug. 1-én vált meg. Figyelemre méltó szakirodalmi működést is fejtett ki. 1888—1906-ig szerkesztette az általa megalapított *Magyar Nyomdászati c. szaklapot*, melybe továbbra is szorgalmasan dolgozott. Munkája a *Nyomdászati enciklopédia*.

Rényi Károly. A magyarországi könyvkereskedelmet súlyos veszteség érte RÉNYI Károly, az Eggenberger-cég tulajdonosának 1924 karácsonykor történt hirtelen elhúnytával. Mint a M. Könyvkiadók és Könyvkereskedők Orsz. Egyesülete budapesti könyvkereskedelmi szakosztályának elnöke tevékeny részt vett az egyesület életében s elsősorban az ő érdeme, hogy a *Corvinában* megjelenő könyvészet 1924 jul. 1. óta a M. N. Múzeum könyvtárával szoros kapcsolatba került s ekként lehetővé vált, hogy az újdonságok könyvészeti leírása az eddiginél nagyobb teljességet érjen el. RÉNYI különben a bibliográfia szakavatott művelője volt s éveken át az ő szerkesztésében jelent meg a *Magyar Könyvkereskedők Évkönyvének* könyvészeti része.

Gyöngyösi két ritka kiadása. Gyöngyösi (Igy!) István: Porából megéledett Phoenix. Buda é. n., Gyöngyösi István: Marsal tarsalkodó Murányi Venus. Kolosvár, Buda 1730 (Colligatum). — SZINNYEINÉL, PETRIKNÉL egyik kiadás sincs felsorolva. A két mű kiadója NOTTENSTEIN I. GY. budai nyomdász, akinek 1732. Katalógusában az első: 15 d., a második 10 d. árral szerepel. Mind a két mű kiállítása gyarló, még a szerző nevében is sajtóhiba fordul elő. Már az egykori Zahonyi NAGY János nagyváradi könyvkötőmester — aki mind a kettőből 50—50 példányt vett át terjesztésre — is megrója, hogy «mind hibás és az magyarok megszokták válogatni az nyomtatást». (GÁRDONYI A. Magyarországi könyvnyomdászati Bp. 1917). Jelzete: P. o. hung. 783. H. D.

A Magyar Nemzeti Múzeum Kossuth emlékkiállítás. A nemzeti szerencsétlenség éveit után hazánk legrégebb tudományos és közműveltségi intézete sietett részt kérni az újjáépítés munkájában és kereste a kapcsolatot a magyarság történelmi érzésű és öntudatú rétegeivel. Az intézmény néhai, nagynevű fővezetője, FEJÉRPATAKY László, az évszázadi PETŐFI-ünnep alkalmával elérkezettnek ítélte az időt arra, hogy Múzeumunk kincsei iránt alkalmi, különleges kiállítások rendezésével is megelégnünk az érdeklődést. Az Orsz. Széchényi-könyvtár centenáris PETŐFI-kiállítását¹ — az országos hódolatba való bekapcsolódáson kívül — további kiállítások sorozatának megnyitójául is szánta és katalógusát sorozatos kiadvány első füzeteként bocsátotta közzé. Kedvelt gondolata volt, hogy még az 1923. év folyamán a könyvtár MADÁCH-emlékei² is közszemlére kerüljenek, ünnepi kiállítás keretében. Ez a terv

¹ L. Rédey Tivadar: Az Országos Széchényi-könyvtár Petőfi-kiállításaa. Magyar Könyvszemle, 1923. 1—2. füz.

² L. Szücsi József: Madách Imre könyvtára, Magyar Könyvszemle, 1915. 1—2. füz.

FEJÉRPATAKY főigazgató elhalálózása következtében nem valósult meg, de a múzeumi anyag közönség elé tárásának gondolata nem aludt el, sőt intézményünk új főirányítójának, valamint a könyvtár időközben beiktatott új igazgatójának lelkes felkarolásával találkozott.

A nagyhírű és terjedelmű KOSSUTH-hagyaték harmincéves zárlati idejének lejártá a könyvtár vezetőjében Múzeumunk valamennyi osztályának idevágó anyagát felölelő emlékkiállítás rendezésének tervét érlelte meg. Indítványa minden illetékes helyen nagy megértéssel és támogatással találkozott, s az anyagegybeállítás munkája, valamint a technikai előkészületek már a nyár folyamán elvégeztettek. Szeptember havában már a helyszínén — a PETŐFI-kiállításnak is hajlékot szolgáltató kupolacsarnokunkban — folytak az elrendezés munkálatai; s a hó végéig ezek is befejezést nyertek.

A készülő kiállítás híre nagy érdeklődést keltett. A sajtó sűrűn foglalkozott vele már a rendezés ideje alatt is, s a képanyaggal dolgozó vállalatok siettek a terem érdekes csoportjairól fényképfelvételeket szerezni kiadványaik számára. Az ünnepi megnyitást megelőző napon megtartott sajtó-bemutatót pedig valamennyi fővárosi lap képviseltette magát, s a megnyitással egyidejűleg bő és igen elismerő megemlékezésekben foglalkoztak az emlékkiállítás anyagával és jelentőségével.

A megnyitás ünnepe okt. hó 11-én délben folyt le, előkelő külsőségek között. A kultusz-kormányzat képviselőjében maga a szakminiszter úr jelent meg, akit a kiállítás rendezőségének — s egyúttal a Múzeum gyengélkedő főigazgatójának — nevében LUKINICH Imre könyvtárigazgató üdvözölt, rámutatván intézetünk közműveltségi szándékaira s a kiállítás indítékaira. A miniszter úr válaszában meleg elismeréssel szolt e törekvésekről s általán a Nemzeti Múzeumnak az utóbbi évek során kifejtett tevékenységéről.

Az ünnepi megnyitás díszes közönségének sorában — mint hasonló alkalmakkor mindannyiszor hálásan tapasztaljuk — ezúttal is megjelentek a testvérintézmények legfőbb vezetői, múzeumaik képviselőjében, baráti együttérzésük tanusítására.

A következő napon a gyűjtemény hozzáférhetővé vált a nagyközönség számára is, s azóta állandóan nagy látogatottságnak örvend. Ezt elősegíti a belépőjegyeknek s a vezető-katalógusnak a lehető legmértányosabban megállapított ára is; ezzel a rendezőség a történelmi becsű és érdekességű ereklyetár megtekintését a legszélesebb körű nyilvánosságnak is hozzáférhetővé kívánta tenni, helyesen mérlegelvén az ilyfajta kiállítások nagy nevelő értékét. A katalógus *A Magyar Nemzeti Múzeum kiállításai* c. sorozat II. füzeteként jelent meg, a PETŐFI-kiállítást ismertető I. füzettel teljesen megegyező, tetszetős köntösben és rendre feltüntetve s a szükséghez képest kommentálja is a gyűjtemény valamennyi darabját.

Ezek a jelen kiállításon Múzeumunk öt osztályából sorakoztak együvé, hogy minden vonatkozásban bemutassák KOSSUTH történeti nagy szerepét, s páratlan érdekességű egész életpályáját. Az Orsz. Széchényi-könyvtár a könyv-, kézirat- és oklevélananyagot szolgáltatta, a Régiségtár a tárgyi relikviákat, a természettudományi táruk pedig a KOSSUTH irányú foglalatosságaiával kapcsolata-

tos emlékeket. A terem képének művészi hatását viszont nagy mértékben fokozta a Történelmi Arcképcsarnok KOSSUTH-ra vonatkozó képanyagának izléses felhasználása.

Ugyane célrt szolgálta két érdekes szobor-képmás is; ezek egyikét ARADI Zsigmond mintázta Turinban KOSSUTH halála után, másikat pedig a nagy száműzött fia, KOSSUTH Ferenc. Végül e két plasztikai művet kiegészítette a nagy halotról készített halotti lárvá; ezt Múzeumunk letétjeként a ceglédi KOSSUTH-ereklyetár őrsi s most felküldötte az emlékkiállítás teljessé tételére.

A kiállítás külső díszének emeléséhez nagyban hozzájárult a terem gazdag kertészeti dekorálása is, valamint a Régiségtárunk negyvennyolcas gyűjteményéből való lobogóknak a falakon elhelyezett csoportjai. A rotunda-terem villamos csillárjai tövében három történelmi vonatkozású bútordarab nyert szabad elhelyezést, továbbá a KOSSUTH-nak angol tisztelődől felajánlott Shakespeare-kiadvány a hozzátartozó, Shakespeare szülőházát megőrkítő finom munkájú foglalásban, s végül a drapériával elrejtett oldalajtók mélyedésében a KOSSUTH-nak különbözö ünnepi alkalmakkor átadott hódoló díszművek egy-egy hatásosan elrendezett csoportja.

A többi kiállított kincs nyolc faliszekrényben és ugyanannyi kétoldalas asztaltárlóban került bemutatásra. E kiállító-bútordarabok a Múzeum SZÉCHÉNYI-korabeli berendezéséből valók, s e kiállításon első ízben használtattak az ereklyeanyag elhelyezésére. Stílusuk nemes volta és korhangulata nyilván jelentékeny módon hozzájárult az egész gyűjtemény történelmi levegőjének felidezéséhez.

A rendezés a darabok csoportosításában KOSSUTH életpályájának fonalát követte s egy-egy korszak papiros-dokumentumait meg tárgyi maradványait szerencsés módon, nagy szaktudással és fejlett ízléssel sorakoztatta fel; ekként az egyes emlékek egymáshoz való vonatkozásukban új érdekességet és nyomatékot nyertek. A forradalmi évek ereklyéi megkapó mozgalmasságukkal hangsúlyozták a szabadságküzdelem robogó eseménytorlódását, hasonlóképen az emigráció politikai erőfeszítésének heroizmusa is mély benyomást keltett az idevonatkozó külföldi emlékeknek ebben a gazdag felvonultatásában.

A természettudományi tárákban őrzött KOSSUTH-relikviákból csupán csekély töredéket lehetett bemutatni; a rendezés e részben — igen helyesen — azokra a darabokra szorítkozott, melyek KOSSUTH sajátkezű feljegyzései által mindenekfölött megéreztetik történelmünk nagy hontalanjához való személyi közelségüket. Ez a csoport — az öregkori foglalatosságok melancholikus képének feltárással — pompás záróakkordot nyújtott a megelőző szakaszok viharos forgatagú s világtörténelmi távlatú anyaga után.

A kiállítás foglalátát e helyütt nincs módunkban rendre megismertetni. E tekintetben a gondos és mindenre kiterjeszkedő tárgymutató amúgy is megőrkíti majd a gyűjtemény gazdagságát és elrendezésének irányelveit s tanulságos megoldását.

Ennek sikere elsősorban intézetünk két jeles szaktisztviselőjének érdeme. A könyvtári anyag tervszerű kiválasztására dr. BARTONIEK Emma alkönyvtáros, a tárgyi relikviák egybeállítására pedig HÖLLRIGL József régiségtári őr

nyert megbízást. Feladatuknak mindketten nagy rátermettséggel s vállalt munkájuk lelkes szeretetével tettek eleget. Az anyag kiválogatását sikerült úgy elvégezniök, hogy mindennel valóban a lényegeset hangsúlyozzák, a felállításban pedig egyforma szerencsével feleltek meg mind az izlés követelményének, mind az emlékkiállítás oktató célzatának és természetesen adódó áttekinthetőségének.

A lapidárisan tartalmas és könnyen tájékoztató katalógus megszerkesztése is kettejük érdeme; ennek jelessége bizonynyal nagyban elősegíti, hogy a Nemzeti Múzeum e kegyeletes emlékkiállítása valóban jelentős tényezővé váljék a magyar közönségnek saját történeti multja felől való tájékoztatásában.

RÉDEY TIVADAR.

Magyar Asszonyok Könyvtára. Az Országos Széchényi-könyvtár ez év tavaszán igen nagyjelentőségű s amellet különleges érdekességű gyűjteménnyel gazdagodott. Itt csupán magáról az adományról emlékezhetünk meg s nem annak ajándékozájáról is, mert ez utóbbi — a főváros előkelő társaságának egyik köztisztelőben álló, nemeslelkű hölgytagja, — épen a névtelenséget kötötte ki adományozása alapfeltételül. Harmincöt esztendőn át folytatott, finom érzéktől és igazi asszonyi szeretettől irányított gyűjtőmunkájának eredményét végrendeletbe foglalt elhatározásával ajándékozta a Magyar Nemzeti Múzeumnak.

A névtelen «székely asszony» gyűjteményének a *Magyar Asszonyok Könyvtára* nevet adta, de annak foglalatja valójában tágabb területet ölel fel, mert nagyszámú hungaricumai mellett a nyugati irodalmakból is nagy gazdagságban található benne együtt mindaz, ami asszonyoktól származik vagy asszonyokkal foglalkozik.

A magyar résznek kétségtelenül legnagyobb értéke egy 24 fascikulusra terjedő levelestár, melynek darabjai — a XVI. század közepétől a mult század elejéig — megszólaltatják történelmünk csaknem valamennyi jelentős asszonyalakját. E csoportnak — a benne foglalt több eredeti vagy hiteles másolatú okmánynál fogva is — igen nagy műveltség- és társadalomtörténeti forrásértéke kétségtelen; s az egész tökéletesen rendezve is van, kronológiai és személyszerinti rendben.

A régi könyvanyag valóban gazdag. Kézírtos műveken kívül, a magyar nőkkel vonatkozásban lévő régi nyomtatványok úgyszólván hiánytalanul megtalálhatók benne. Kiegészítésül pedig menyegzői és egyéb alkalmi rigmusoknak egy terjedelmes sorozata, valamint a magyar asszonyok felelt mondott halotti beszédeknek egy többszáz darabot számláló gyűjteménye járul hozzá.

Tekintélyes kiterjedésű az újabb könyvek csoportja is; különleges jellegénél fogva pedig határozottan párját ritkítja. Itt a teljesnek mondható magyar részen kívül a német, angol és francia művek kollekcója érdemel figyelmet. Ezekben is lehetőleg a magyar vonatkozások uralkodnak, bár szépen dokumentálják a nők nagy szerepét az emberi szellem vezéralakjainak életében s művészetében is.

Az áldozatkész adományozónak lelkes tárgyszeretetére vall az is, hogy Könyvtárunk vezetőségének kezét semmiféle irányban nem kívánja megkötni:

gyűjteményét nem holt anyagnak szánja, hanem a közműveltség és tudomány élő és ható tényezőjének, melynek gazdagításán és kiegészítésén még ezután is fáradozni fog.

Nemes elhatározása a Nemzeti Múzeumot páratlan magyar kincshez juttatta. Bárha példája megszívlelésre találna társadalmunk tehetőse köreiből!
R. T.

Magyar írók élete és munkái. Néhai osztályigazgatónk, id. SZINNYEI József nagyszabású bio-bibliográfiai vállalata, az első kötet megjelenése óta eltelt 35 esztendő következtében erős kiegészítésre szorul. Ezt az illetékes körök legott a mű befejezése után érezték és a M. Tud. Akadémia még 1915-ben megbízta dr. GULYÁS Pál múzeumi főkönyvtárost a kiegészítő sorozat elkészítésével. Az előkészítő munkálatok annyira előhaladtak, hogy a mű megjelenése, miután maga az Akadémia nem volt abban a helyzetben, hogy a mű kinyomatását vállalhassa, csakis a kiadók vállalkozási kedvén mult. Örömmel jelenthetjük, hogy a Lantos r. t. hajlandónak mutatkozott a mintegy 5 kötetre tervezett pótsorozat kiadására s az első négy ives füzet előreláthatólag 1925 tavaszán kerül ki a sajtó alól. A kiadó legalább évi négy füzet kiadására vállalt kötelezettséget s így remélhető, hogy a kiegészítő sorozat néhány éven belül teljes egészében megjelenik. Minthogy az élő írók életrajzi adatait a legtöbb esetben nyomtatott forrásokból egyáltalán nem, vagy csak igen hiányosan lehet egybeállítani, a szerkesztő ez úton is kéri íróinkat, hogy életrajzukat címére beküldjék. A különböző napilapokban és folyóiratokban ily irányban közzétett felhívások eddig is szép eredménnyel jártak, azonban több esetben megtörtént, hogy az életrajzok gépirásos másolatban, névalírás, vagy kísérőlevél nélkül tétettek postára. Megjegyezzük, hogy az ilyen névtelen küldemények, mint okmányyszerű értékkel nem bírók, nem lesznek figyelembe vehetőek.

Bibliofil Szemle c. a Lantos r. t. 1924-ben előkelő kiállítású, tartalmas folyóiratot indított meg dr. DÉZSI Lajos egyet. tanár szakavatott szerkesztésében. A szerkesztés munkáját 1924. júliusában dr. SIKABONYI Anta! múzeumi könyvtáros vette át s ezzel az új folyóiratot, mely a *Magyar Könyvszemle*nek nem vetélytársa, hanem természetes kiegészítője, szoros kapcsolatba hozta az Orsz. Széchényi könyvtárral. Az új szerkesztő egy kettős füzetrel lépett a nyilvánosság elé, melynek gazdag és változatos tartalma a legszebb reményekre jogosít.

Az erdélyi magyar könyvtermelés utolsó hat esztendejéről (1919—1924) érdekes tanulmányt írt GYÖRGY Lajos az *Erdélyi Almanach* 1925. c. kiadványában. Szerinte ez idő alatt az oláh megszállás alatt álló területen kerek számban 900 magyar könyv látott napvilágot. Ebből 280 szépirodalmi kiadvány, még pedig 100 verskötet, 150 regény- és elbeszélés-kötet és 30 szindarab. A tudományos és ismeretterjesztő művek száma 110, a hittudományi és vallásos könyveké 70, a jog- és államtudományiaké ugyanannyi, míg a tankönyvek száma 200-ra rúg. Feltűnően kicsiny az ifjúsági iratok száma: mindössze 20 kötet. Naptár és almanach volt 100 darab, míg 50 kötet a vegyes rovatába kívánkozik. Minde kiadványok megjelenési helyük szerint 34 város közt oszlanak

meg. A sor élén Kolozsvár áll, ahol az egész termelésnek mintegy a fele látott napvilágot. Utána Nagyvárad következik mintegy 100 kötettel, azután jó Arad, Temesvár, Marosvásárhely, Brassó, Székelyudvarhely, Dicsőszentmárton és Szatmár egyenkint 30—50 kötettel. Érdekes azt is megfigyelni, mint oszlik meg évek szerint a felölelt korszak irodalmi termelése. 1919-ben a megjelent művek száma még az 50-et sem érte el, 1920-ban pedig alig néhány kötettel haladta meg. 1921-ben a kiadványok száma megkétszereződött, 1922-ben megközelítette a kétszázat is, azóta pedig az évi termelés állandóan felül van kétszázon.

SPECTATOR.

Anatole France. Egy nagy könyvbarátnak a haláláról kell e hasábkban kegyelettel megemlékeznünk: ANATOLE FRANCE nincs többé. A Bibliothèque Nationale Párisban elsőnek ünnepelte a könyv mesterének emlékét a kiállítással, melyet nemrég FRANCE kézírataiból, könyveiből, képeiből rendezett.

A könyvtáros fiából lett tudós és amateur egész életét könyvek között töltötte. Szerette a könyveket, ahogyan a könyvet, művészetet, embert egyaránt szeretni kell: megbecsüléssel, megértéssel, mérsékletességgel. A szép, a ritka, a nagyértékű könyveket rendkívüli szaktudással értette és gyűjtötte, de a túlzó bibliománt nem kímélte éles szatirája és kinevette a pedáns könyvmolyt is, az üres betűhalmazban tetszelgő áltudóst. Könyvek, könyvtárak, könyvtárosok és könyvtárosok gyakran szerepelnek elbeszéléseiben (La rotisserie de la reine Pédauque, La révolte des anges, stb.).

A villa Saïd könyvtára volt FRANCE menedékvára, hol a világtól távol háborítatlanul szöhetette gondolatait és társaloghatott legmeghittebb barátaival, a klasszikusokkal. Úgy ismerte, úgy megértette őket és korukat, mintha velük együtt élt volna. Nem volt még író, ki nálánál jobban beleélte volna magát az elmúlt korszakok gondolatvilágába s olyan közel hozta volna az hozzánk, mint ő. A régiek megismeréséből, a jelenkornak elfogulatlan megfigyeléséből merítette csodálatos emberismeretét. Hiszen régi igazság, hogy az eseményeket és az embereket jobban és igazságosabban lehet megítélni a távolból, mint hogyha túlközel férköztünk hozzájuk.

Az emberismeret pedig ANATOLE FRANCE-ban nem megvetést és keserűséget váltott ki, mint a legtöbb éleslátású emberismerőnél, hanem derűs mosolyt gerjesztett ajkán, azt a mosolygást, amellyel meglett férfi nézi a gyermekek komolyanvett játékait, bohóságait, civódásait. Mosolygunk a gyermekeken, mert, megértjük, mert szeretjük őket.

Amint FRANCE az ő ragyogó stílusában, gondolatainak és érzelmeinek leiszűrődéseként a világnak adott, az művészi formába öntött bölcsesség és ember-szeretet. Aki az ő könyveit figyelmesen olvasta és nem akadt bele holmi visszatetsző részletkérdésbe, az ugyancsak mosolyogva, a világgal kiengesztelődve teszi le a könyvet. Ime, hát mégis mennyi jószág, mennyi szépség, mennyi napsugár van az életben!

Nagy elmék tragikuma, hogy félreértik őket. A szigorú moralisták csak a tagadást akarják meglátni FRANCE-ban, «destruktívna» tartják. De még ennél is furcsább, hogy a szocialisták és bolszevisták magukénak tekintik őt, sőt időnkint még vele magával is elhitették, hogy ő szocialista és anarchista. Hogyan

megmosolyogta volna FRANCE a saját temetését, ha megérhette volna! Ő, ki hazájának nevét választotta fróji nevéül, ki írásainak minden betűjében a francia szellemnek megtestesítője, a legfranciább francia, az előkelő, kényes ízlés nagy mestere, a tömegektől irtózó remete, kit íróársainak némelyike tradicionistának és konzervatívnak nevez, ő a nemzetközi politika és hagyományellenes újítás szószólója lett volna?

Nem, ANATOLE FRANCE nem pártpolitikus, hanem művész volt, még pedig a legjavából. Amit ő szépet és igazat teremtett az élni fog, amíg csak könyvek lesznek a világon.

VÉGH GYULA.

A mainzi Gutenberg-Múzeum és a vele kapcsolatos nemzetközi Gutenberg-Társaság 1925-ben ülik meg fennállásuk első negyedszázadát. Ebből az alkalmából egy terjedelmes nemzetközi emlékkönyv fog megjelenni, melybe a régi és új könyvművészetnek mintegy 60 németországi és külföldi kiváló ismerője írt dolgozatokat. Ezenkívül Mainzban egy nagy könyvkiállítást is terveznek, melyen a német könyvművészet utolsó negyedszázadi fejlődése kerül bemutatásra. E híradással kapcsolatban megemlítjük, hogy a Gutenberg-Társaság 1924. jún. 22. tartotta meg legutolsó közgyűlését dr. GÖTTELMANN nyug. főpolgármester elnöklésével. A közgyűlés a tagdíjat 10 aranymárkában állapította meg s annak a reménynek adott kifejezést, hogy publikációit a háború következtében megcsappant taglétszám dacára is újból megindíthatja. A közgyűlésen dr. Karl KLINGSPOR betüöntöde-tulajdonos tartott előadást a német betüöntés legújabb fejlődéséről. Előadása a társulat évi jelentése mellékletként fog napvilágot látni.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1923. nov. 15-től 1924. dec. 31-ig.

Budapesten.

- **«Arany János» kny.** VIII., Szentkirályi-utca 13.
«Aurora» kny. (L. előbb : Spitzer és Schneider.) VII., Damjanich-utca 23.
**Béni és Weisz. VIII., József-körút 22.
Berger Ferenc és Pollák Miksa. VII., Síp-utca 13.
**Berger Ferenc és Pollák Miksa. VII., Síp-utca 13.
**Berger Vilmos. VII., Garay-utca 5.
Bernbárt Dezső és Eckenberg Lajos. V., Bálvány-utca 12.
**Berwallner István. VII., Garay-utca 23.
Bródy Rudolf. VII., Kazinczy-utca 36.
Burger Arnold. V., Vilmos császár-út 44.
**Büchler Henrik. VI., Felsőerdősor 29.
**Csaba Miklós. X., Korponai-út 2.
**Dr. Czapik Gyula. VIII., Horánszky-utca 18.
**Drach Gyula. VII., Thököly-út 13.
«Egyesült» kny. VI., Gr. Zichy Jenő-utca 37.
**Engelmann Mór. VII., Erzsébet-körút 17.
Fejfer Jakab. VII., Thököly út 35.
Fischer Dezső. VII., Bethlen-utca 17.
Goldfaden és Gonda. VII., Dohány-utca 37.
«Graziosa Mill» papírneműgyár és ny. r.-t. (Fel. üzletvez. Wild Bernát.) IX., Angyal-utca 7/a.
**Gubrich József. VIII., Baross-utca 72.
Heimovics Márton. VII., Garay-utca 2.
**Heller K. és Tsa. VIII., Német-utca 27.
**«Hungária könyvnyomda és kiadóüzlet. Bródy Zsigmond.» V., Vilmos császár-út 34.
«Hungária Hirlapnyomda R.-T.» V., Vilmos császár-út 34.
Kristóf György. VI., Ó-utca 2.
Leiner Izrael Tóbiás és Fuchs Miksa. VIII., Aggteleki-utca 4.
Magy. Kiv. Állami Tervezészet kny. II., Retek-utca 43/45.
M. kir. belügyminiszterium kísérleti nyomdája. I., Budaörsi-út. (Horthy Miklós-kollegium.)
Magyar Grafikai Műhely. (Schneider Viktor) VII., Rottenbiller-utca 17.
Maretics József. VII., Nyár-utca 30.
Németh József. I., Horthy Miklós-út 15.
**Németh József. I., Horthy Miklós-út 15.
«Nemzeti Életo» kny. (Budavári László) VI., Felsőerdősor 12.
Nyomdaipar R.-T. VIII., Üllői-út 20.
- **«Nyugat» irod. és ny. rt.** IX., Lónyay-utca 18.
**Orbán Dezső és Szóts Albin kny. VIII., Tisza Kálmán-tér 14.
**«Pázmáneum» kny. VI., Szerecsen-utca 5.
**Perl Pál és Pfejfer Jakab. («Baross» ny.) VIII., József-utca 1.
Perl Pál és Wollner József. («Baross» ny.) VIII., József-utca 1.
Politzer Fülöp. VII., István-út 18.
**Politzer Fülöp. VII., István-út 18.
Pródi Rudolf. VII., Kazinczy-utca 36.
Reichenberg Ármin. VIII., Tisza Kálmán-tér 11.
**Richter Márton. VIII., Német-utca 27.
Schillinger Gyula. V., Visegrádi-utca 2.
Schneider Jenő. VII., Gyarmat-utca 37.
Schwarz József. V., Nagykorona-utca 24.
**Schwarz Ignác. VIII., Homok-u. 8—10.
**Sichermann Mayer Leó kny. VII., Wesselényi-utca 36.
Simplon kny. (Béni és Weisz) VIII., József-körút 22.
Somogyi Lipót Pálné és Cserbát Miksa. VI., Gr. Zichy Jenő-utca 37.
Somogyi Tibor és Somogyi László. V., Nádor-utca 27.
Sopusek Alajos Pál (könyvmda). V., Szabadság-tér 6.
**Spitzer és Schneider kny. (L. «Aurora») VII., Damjanich-utca 23.
Stern Artur és dr. Fejér Lajosné. VII., Rózsa-utca 27.
**Stern Artur és dr. Fejér Lajosné. VII., Rózsa-utca 27.
Stern Sándor. VI., Gr. Zichy Jenő-utca 13.
Szabó Jenő és Geiszt Mártonné. V., Arany János-utca 3.
Szabó Oszkár. V., Ügynök-utca 24.
Szántó Dezső. VIII., Homok-utca 8—10.
**Szántó Dezső és Bródi Miksa. VIII., Homok-utca 8—10.
**Szerecdai Leó. IX., Lónyay-utca 64.
Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete kny. V., Dorottya-utca 9.
Tóth Lajos. VII., Csengery-utca 28.
Vértesi Aladár. IV., Fővám-tér 4.
**Vértesi Aladár. IV., Fővám-tér 4.
**Weisz Sándor Zsigmond. IX., Ráday-u. 60.
**Wiesinger József. VII., Wesselényi-utca 30.
**Windisch Károly. VIII., Mária Teréziátér 8.

A két **-gal jelzett nyomdák megszűntek; az egy *-gal jelzett nyomdák változásáról magánúton értesültünk.

Vidéken.

- Battonya.* **Ruber István.
 « Ruber János.
- Békéscsaba.* Gubicza István, Berényi-út 23.
 « *Gesmey Tibor.
- Cegléd.* «Czeglédi Hangya» fogyasztási és
 értékesítő szövetkezet kny.
- Debrecen.* **Gárdos József, Egyház-tér 19.
 « «Gárdos és Horovitz», Hunyadi-
 utca 13.
- Hajdunánás.* *Katona Ferenc.
- Hódmezővásárhely.* Erdei Sándor.
 « «Haladás» Hirdetési és
 Nyomdai Váll.
- Kiskunbalas.* Horváth Gyula, Árpád-utca 1.
 « **Nemzeti Nyomdavállalat.
- Makó.* Halász Ferdinánd.
 « **Kultura Ny. R.-T.
 « «Marosvidék» kny. r.-t.
- Mezőkovácsháza.* Pintér Máttyás.
- Nagykanizsa.* Dlask József.
- Nagykőrös.* «Nagykőrös és Vidéke». (IV. ker.
Orosbáza. Tomay József. 327. sz.)
- Pestérszébet.* **Kaufman Dezső.
- Rákospalota.* Faragó József, Szentmihály-u. 2.
- Sümeg.* **László és Sarlai kny.
 « *Kisfaludy-ny.